

УДК 378.046.016-021.68:004.9](100+477)

Сороко Наталія Володимирівна, молодший науковий співробітник
Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту
інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних
наук України, м. Київ

**МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В
ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ
(ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД)**

Анотація

У статті аналізується зарубіжний і вітчизняний досвід щодо розвитку інформаційної компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній освіті. Виділені основні світові тенденції вирішення проблеми моделювання системи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя загальноосвітнього навчального закладу в післядипломній освіті. Запропонована й пояснена модель безперервного навчання щодо формування інформаційної компетентності вчителів. Виділені деякі шляхи вирішення питання підтримки підвищення кваліфікації щодо інформаційної компетентності вчителів.

Ключові слова: інформаційна компетентність, інформаційний спеціаліст, підвищення кваліфікації вчителів, модель безперервного навчання, післядипломна освіта.

Вступ. Розвиток інформаційного суспільства зумовлює принципово нові вимоги до системи освіти.

Так, у Національній доктрині розвитку освіти XXI століття, затвердженої Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 [11], зазначається, що «пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційних технологій, які забезпечують доступ до мережі високоякісних баз даних, розширюють можливості учнів до сприйняття складної інформації».

Концепція Національної програми інформатизації, що була схвалена Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [7] від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР, окреслила основні шляхи модернізації педагогічної галузі через запровадження інформаційних і комунікаційних технологій, особливий акцент водночас був зроблений на підготовці вчителів, які виступають носіями і трансляторами знань.

Слід зазначити, що в Україні нині відбувається становлення інституту інформаційної грамотності вчителя, формування його вміння застосовувати комп'ютерні технології. Якщо вчителі в містах більше обізнані на застосуванні ІКТ в навчальному процесі, то сільська школа досі потерпає від нестачі педагогічних працівників, особливо педагогів, що володіють і використовують ІКТ у своїй професійній діяльності.

Сучасні соціально-економічні умови вимагають від системи освіти розробки чіткого механізму врахування соціального замовлення, рівень реалізації якого визначає якість підготовки фахівця для загальноосвітнього навчального закладу.

Особливого значення набуває важливість формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя загальноосвітнього навчального закладу.

Мета статті - проаналізувати зарубіжний і вітчизняний досвід щодо розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) у післядипломній освіті, виділити основні тенденції розв'язання проблеми і надати пропозиції для організації підвищення рівня інформаційної компетентності вчителів, зокрема вчителів-словесників.

Позиція вчителя в інформаційному суспільстві розглядалася в роботах зарубіжних дослідників М. Фуллана (*Fullan, M.*), Е. Тоффлера (*Toffler, A.*), В. Хеулей (*Hawley, W.*), Л. Веллі (*Valli, L.*) [19], М. Гарета (*Garet, M.*), А. Портера (*Porter, A.*) [18], Л. Десімона (*Desimone, L.*), Б. Бірмена (*Birman, B.*) [18] тощо, вітчизняних дослідників Н. М. Бібік [14], В. Ю. Бикова [3], Л. С. Ващенко, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, О. І. Локшиної, О. Я. Савченко, М. Л. Смульсон, С. О. Сисоєвої, О. М. Семенов, О. В. Овчарук, О. І. Пометун [14] та ін.

Поняття «інформаційна компетентність» досліджувалося вченими Н. В. Баловсяк, Е. Н. Гусинським, О. Б. Зайцевою, Н. В. Морзе, А. В. Хуторським та ін.

У нашому розумінні, інформаційно-комунікаційна компетентність [14] – це особливий тип організації предметно-спеціальних знань, що дозволяють приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності за активного використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ). Водночас слід зазначити, що сучасний «інформаційний спеціаліст» [9] має здійснити технологічну, соціальну, соціокультурну, соціально-психологічну сумісність ІКТ-інновацій із розвитком соціальних об'єктів, як на мікрорівні, тобто адаптації людини до світу, що швидко змінюється, так і на макрорівні, тобто рівні соціальних інститутів і глобальних соціальних систем.

Так, у всіх розвинених країнах в останні десятиріччя йде процес модернізації систем підвищення кваліфікації, зокрема вчителів ЗНЗ, оскільки саме цей елемент системи освіти є одним із суттєвих механізмів розвитку будь-якого суспільства, основною формою підготовки спеціалістів.

Модернізація системи підвищення кваліфікації стала предметом уваги багатьох учених, навчальних і дослідницьких організацій.

ЮНЕСКО у проектах Цілі розвитку тисячоліття (*Millennium Development Goals (MDGs)*) й Освіта для всіх (*UNESCO Education for All (EFA)*) [24], відводить головну роль інформаційних і комунікаційних технологій у підтримці й покращенні якості загальної освіти.

У межах цих проектів була розроблена програма «ІКТ-професійних якостей учителів» [23] щодо підтримки пріоритетів інформаційного суспільства. Її мета – удосконалення практичної діяльності вчителів для підвищення якості освіти, що, у свою чергу, має вплинути на інформаційно-комунікаційну грамотність населення. Увага звертається не тільки на підняття рівня володіння ІКТ, особливу роль надають педагогічним умінням щодо організації навчального процесу з використанням ІКТ для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів.

Були поставлені такі завдання:

- скласти загальний план основних заходів щодо розвитку різних навичок, які входять до ІКТ-компетенцій учителя;
- розробити навчальні матеріали, що будуть доступні на глобальному рівні;

- забезпечити базовий набір кваліфікацій, що дозволить вчителям інтегрувати ІКТ у їх навчання і викладання;
- подовжити професійний розвиток вчителів з метою розвитку інформаційної компетентності вчителів;
- узгодження різних думок і лексики щодо використання ІКТ у педагогічній освіті.

Під час проведення цього проекту було встановлено, що особливо важним компонентом щодо вдосконалення освіти є кординальна зміна методики проведення занять учителем, що пов'язано зі змінами в кожному з компонентів системи освіти: політиці, навчальних програмах і оцінюванні, педагогіці, використанні технологій, організації шкіл, адміністрації і професійного розвитку вчителя [23].

Слід відзначити такі заходи, що суттєво вплинули на модернізацію системи ПК вчителів, зокрема на формування інформаційно-комунікаційної компетентності, і продовжують розв'язувати зазначену проблему.

У 1995 році Європейською комісією була розпочата Програма безперервного навчання (*Lifelong Learning Programme*), у межах якої здійснювався Проект «Леонардо да Вінчі», що включав заходи по всьому світу з розвитку інноваційної діяльності, обміну досвідом, розвитку ключових компетентностей тощо. Особливої уваги набула проблема удосконалення професійних компетентностей учителя [17].

Американська Асоціація коледжів і наукових бібліотек (*The Association of College and Research Libraries*) [25] проводять обов'язкові програми з підвищення інформаційної компетентності вчителів, які включають до себе такі основні блоки:

- використання інформаційних технологій на уроках;
- використання інформаційних ресурсів цифрових наукових бібліотек;
- аналіз рівня інформаційної грамотності вчителів та їх атестація.

Істотне значення надається свідомому включенню викладачами завдань, які сприяють розвитку в учнів інформаційно-комунікаційної компетентності. Так, наприклад, для самооцінки вчителя щодо того, які інформаційні дії включені і які при цьому інформаційні навички розвиваються у межах проведених викладачем занять, пропонуються такі запитання [16]:

1. Чи виставлена програма мого курсу в Мережі?

2. Чи використовують учні на моїх заняттях он-лайн дискусійні групи з метою комунікації?
3. Чи потрібна учням використовувати в пошуках інформації друковані підручники?
4. Чи потрібна учням використовувати в пошуках інформації зовнішні джерела інформації?
5. Чи користуються учні електронною поштою на моїх заняттях або під час підготовки до них?
6. Чи використовують учні Інтернет, бази даних у пошуках інформації на моїх заняттях або під час підготовки до них?
7. Чи готують учні дослідницькі матеріали на моїх заняттях?
8. Чи повинні учні на моїх заняттях (або під час підготовки до них) використовувати першоджерела?
9. Чи повинні учні на моїх заняттях (або під час підготовки до них) використовувати навчальні (наукові) журнали?
10. Чи повинні учні на моїх заняттях (або при підготовці до них) використовувати індекси періодичних видань для пошуку потрібних статей?
11. Чи повинні учні на моїх заняттях документувати знайдену інформацію у форматі метаописів?
12. Чи повинні учні вміти вибудовувати джерела інформації у відповідності з різними критеріями (по авторству, за релевантністю)?
13. Чи знайомляться учні на моїх заняттях зі змістом понять: авторське право, інтелектуальна власність, плагіат?
14. Чи повинні учні на моїх заняттях (або при підготовці до них) обробляти тексти і друкувати їх із застосуванням текстового редактора?
15. Чи повинні учні для моїх занять готувати результати своїх досліджень, використовуючи такі засоби, як PowerPoint, Web Page, Poster тощо?

Аналіз відповідей на ці запитання дає підстави робити певні висновки щодо рівня інформатизації шкільної освіти і можливість визначати напрямки діяльності програм із підвищення кваліфікації вчителів.

Водночас виділяють такі закономірності практичної організації процесу післядипломного навчання вчителів:

1. Цілями і змістом процесу підвищення кваліфікації вчителів має бути вирішення протиріч між стандартами навчання у ЗНЗ і реальними навчальними досягненнями учнів. Автори програм [21] визначають основні потреби вчителів й оцінюють якість проектів професійного зростання з точки зору конкретних змін у процесі й результатах навчально-виховної роботи школи.

2. Учителі мають стати активними суб'єктами планування, реалізації й оцінювання прогресу підвищення кваліфікації. Із самого початку автори програм підвищення кваліфікації прагнуть максимально залучати вчителів до процесу проектування змісту, форм роботи й оцінювання освітніх заходів. Вважається, що участь педагогів-практиків у розробці програм стимулює їх мотивацію і готовність до навчання, формує культуру співпраці, підвищує відповідальність за результати навчання [20]. Якщо цей принцип не буде підтримуватися, учителі будуть втрачати мотивацію до подальшого навчання.

3. Процес підвищення кваліфікації вчителів повинен враховувати потреби школи як системи і бути максимально інтегрований у шкільне середовище [5]. Автори програм підвищення кваліфікації переконані, що ефективність курсів істотно підвищиться, якщо вони будуть, по-перше, проходити переважно на базі конкретних шкіл, що дозволяє враховувати системні потреби освітньої установи, по-друге, впроваджені в систему загальношкільної роботи, що спрямована на підвищення якості навчання. Такий погляд не заперечує значення позашкільних форм підвищення кваліфікації – курсів на базі університетів, районних семінарів, майстерень тощо.

4. Процес підвищення кваліфікації вчителів має будуватися на основі спільного вирішення проблем [5, 18], враховувати індивідуальні потреби учнів, результати колективного обговорення і пошуку вирішення спільних для всіх учителів школи проблем. Наприклад, суттєвий вплив на розвиток професійної компетентності вчителя має групові проекти, колективна дослідно-експериментальна робота тощо.

5. Підвищення кваліфікації вчителів має бути безперервним, тривалим процесом і супроводжуватися систематичною допомогою і підтримкою висококваліфікованих фахівців [21].

Ефективними програмами підвищення кваліфікації є довгострокові програми, які базуються на постійній допомозі й підтримці кваліфікованих

експертів. Фахівці, що працюють з учителями, покликані допомогти їм оцінити ефективність внесених змін у практику роботи школи, пояснити теоретичні підстави тих чи інших освітніх моделей, допомогти критично оцінити досвід інших спеціалістів.

6. У процесі підвищення кваліфікації вчителів необхідно систематично здійснювати оцінку якості як з точки зору засвоєних методик викладання, так і з точки зору навчальних досягнень учнів [20, 21].

Джерелами такого контролю мають стати вчителі, адміністрація школи, організатори навчання та зовнішні експерти. Водночас моніторинг діяльності вчителів повинен носити діагностичний характер, що допоможе зрозуміти причини, наприклад, низької ефективності або високої затратності навчально-виховного процесу в школі, і проводитися як в процесі, так і кінці навчання, бути інформативним і технологічним, мати на меті коригування цілей, змісту та форм роботи.

7. Підвищення кваліфікації повинно мати теоретичні основи щодо пропонованих технологій і методик навчання, що передбачає корекцію професійних компетенцій вчителя в галузі педагогічних, методичних і спеціально-предметних здібностей і адаптацію теоретичних знань до практичної ситуації. Водночас, оскільки в основі діяльності вчителя лежить система професійних і особистісних установок і стереотипів, то важливо націлити роботу на коригування професійно значущих переконань і ціннісних орієнтацій учителя.

З урахуванням зазначених умов дослідники пропонують певні моделі підвищення кваліфікації вчителів.

Так, структура системи підвищення кваліфікації вчителів Великобританії включає дві основні організаційні моделі: курсова модель на базі вищих навчальних закладів і модель на базі загальноосвітнього навчального закладу [22]. Розвивається тенденція інтеграції цих форм на базі регіональних учительських центрів. При цьому зміст програм підвищення кваліфікації британських учителів визначається з урахуванням загальнонаціональних, регіональних пріоритетів, конкретних потреб шкіл, ідей компетентнісного підходу, андрогогічних і соціально-психологічних концепцій і включає три взаємопов'язаних блоки

структурованих за модульним принципом дисциплін: соціально-психологічних, професійно-педагогічних, спеціально-предметних.

Американські дослідники пропонують об'єднувати в систему підвищення кваліфікації моделі навчання дорослих, спостереження й оцінки, індивідуального досвіду. [20, 21].

Така система оснований на консультаційній діяльності, зворотньому зв'язку, практичному досвіді педагогів [20], врахуванні і представленні індивідуальних досягнень кожного з тих учителів, хто проходить певний курс підвищення кваліфікації [21].

Водночас дослідники стверджують, що підвищення кваліфікації для викладачів має проходити у тій самій школі, де вони працюють, й орієнтуватися на певний рівень практики і знань [18]. Ми вважаємо, що це суперечливе ставлення, оскільки, наприклад, якщо у групі вчителів із трирічним стажем, які проходять курси підвищення кваліфікації, будуть учителі зі стажем роботи п'ять і більше років, їх досвід допоможе:

- в удосконаленні професійних навичок,
- у сприйнятті нових засобів, що пропонуються для модернізації навчального процесу,
- у критичному ставленні до новітніх технологій навчання.

Навчання на курсах підвищення кваліфікації будуть вважатися ефективними в разі подальшого виявлення вчителями бажання вдосконалювати свої знання й упроваджувати нові технології і засоби навчання.

У Німеччині проблемі стану й перспектив розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів у останні десятиліття приділяється значна увага, що підтверджується появою великої кількості досліджень (*У. Даушер, П. Браунек, Х. Зиберт, Б. Прибе, В. Фабер, В. Вайбель, В. Ніггеманн та ін.*) [6].

Загалом дослідження ведуться у сферах:

- складання і затвердження програм підвищення кваліфікації вчителів вищестоящими організаціями із залученням до цієї роботи вчителів та інших зацікавлених осіб;

- створення системи підвищення кваліфікації в організації, що планує певні заходи;
 - створення ситуацій комунікації, де вчителю відводиться роль активного суб'єкта навчання;
 - проведення заходів підвищення кваліфікації вчителя, що надають можливість створення ситуацій, типових для професійної діяльності вчителя.
- Як і в зазначених уже системах підвищення кваліфікації вчителів, на перший план виводиться особистісна орієнтація (*Х. Зиберт, В. Клафки, П. Браунек, У. Даушер та ін.*) [6]. Більшість учених називають особистість педагога «суб'єктом» системи підвищення кваліфікації на підставі визначення особистості з точки зору персоногенетичної орієнтації, які в центр уваги ставлять проблеми активності самосвідомості і творчості людини, проблеми формування індивідуальності, самореалізації й особистого вибору, безперервного пошуку сенсу життя.

Особистісна орієнтація на підвищення кваліфікації вчителя передбачає діяльність обох суб'єктів, а саме, керівника і слухача семінару/курсу, яка спрямована на підтримку і розвиток того особливого і своєрідного, що закладено в кожному індивідуумі від природи і що він набув у процесі особистого життєвого і професійного досвіду. Загалом підвищення кваліфікації має призвести до більш високого рівня самосвідомості і самооцінки, до формування стійкої мотивації творчої діяльності (*Х. Зиберт*) [6].

У Німеччині набувають актуальності центри модерації [2]. Вони займаються апробуванням нових децентралізованих форм підвищення кваліфікації викладачів і керівників навчальних закладів. Саме тут була розроблена й успішно реалізується оригінальна форма підвищення кваліфікації – модерація, яка використовується в системі державного підвищення кваліфікації, у практиці внутрішньошкільного підвищення кваліфікації педагогів, в управлінській діяльності керівників навчальних закладів.

Модератор виконує різні функції. Так, наприклад, коли мова йде про передавання змісту якого-небудь матеріалу, модератор виступає в ролі референта; необхідно змінити відносини, які виникають між учасниками групи, – модератор виступає в ролі консультанта; для впорядкування й управління процесами підвищення кваліфікації модератор бере на себе обов'язок керівника робочого процесу в групі. Значною мірою ефективність процесу навчання в групі залежить,

по-перше, від впливу модератора на процес навчання, по-друге, від характеру відносин між членами групи. У зв'язку з цим модератор повинен мати комунікативні навички, уміння управляти процесом навчання й еволюції. Модератори – це педагоги, які добре оволоділи знанням суті процесів, що відбуваються в суспільстві, мають високий рівень теоретичної підготовки й уміють застосовувати додаткові теоретичні знання у практичній діяльності, можуть зосередити більшу частину своєї уваги на технологічних аспектах модераторської діяльності.

Цікавим рішенням є андрагогічна модель підвищення кваліфікації вчителів у галузі комп'ютерних технологій [12], яка базується на узагальненні всіх попередніх пропозицій.

Так, у 2004 році в Росії був відкритий Інститут розвитку технологій освіти (*Институт развития образовательных технологий* – <http://irot.iatp.ru>).

Основне завдання Інституту – сприяти підвищенню ефективності використання засобів інформаційних і комунікаційних технологій у російській освіті через впровадження новітніх вітчизняних і зарубіжних методик навчання, формування необхідного рівня інформаційної культури педагогів і їх залучення до міжнародних інноваційних благодійних проектів у галузі освіти.

Разом із традиційними формами підвищення кваліфікації, такими як курси і семінари, Інститут пропонує задіювати школи передового досвіду, методичні об'єднання, науково-практичні конференції, майстер-класи, конкурси, тренінги, дистанційні курси тощо.

У формуванні системи професійної компетентності педагогічних кадрів Росії, зокрема інформаційної компетентності, враховується прогресивний позитивний досвід розвинутих країн світу. Провідну роль відіграють інститути підвищення кваліфікації. Водночас усе більшого поширення набувають короткотермінові спецкурси для вчителів. На цих курсах, зазвичай, викладають провідні фахівці в галузі педагогіки і психології [13].

Становить інтерес модель навчання дорослих, що заснована на принципах синергетики [15]. На думку російського науковця С. С. Шевельової, саме «відкрита модель» освіти передбачає інтеграцію всіх засобів освоєння людиною навколишнього світу; розвиток і включення у процеси створення синергетичних уявлень про

цілісність і взаємозв'язки людини, природи і суспільства; звернення до світоглядних і смислових моделей; вільне користування різними інформаційними системами.

Український дослідник В. Ю. Биков розглядає модель відкритої освіти як сукупність таких чинників модернізації освіти: «інтеграційні процеси в освіті..., демократизація процесу здобуття освіти..., інформатизація освіти, що відповідає цілям і завданням формування інформаційного суспільства і, у даному контексті, передбачає створення єдиного інформаційного освітнього простору – змістово-предметної, комп'ютерно-технологічної та інформаційно-комунікаційної платформи інтеграції і демократизації освіти» [3].

Дослідник В. М. Гладкова пропонує акмеологічну технологію як проект акмеологічної системи, де основними виступають такі компоненти: суб'єкт і об'єкт у процесі їх взаємодії; цілі й завдання професійного розвитку особистості; зміст розвитку і саморозвитку професіонала; модель професіонала; організаційні форми процесу розвитку особистості професіонала тощо [1].

У російській системі післядипломної освіти вчителів активно впроваджується модель мережевої організації безперервного підвищення кваліфікації працівників освіти [4; 10].

Мережева модель включає до себе низку навчальних організацій, які залучені до певного навчального процесу, пов'язані спільними цілями, завданнями, предметними сферами навчання, проектами тощо.

Переваги даної моделі:

- у вчителів шкіл з'являється можливість формувати замовлення на програми підвищення кваліфікації;
- освітній заклад сам може стати ресурсним центром, що реалізує програми підвищення кваліфікації і формує на цій основі професійне співтовариство;
- мережа дозволяє значно розширити межі професійного спілкування і визначити перспективи розвитку освітньої установи;
- дає можливість брати участь у різних освітніх проектах;
- передбачає громадське управління системою підвищення кваліфікації, насамперед, за рахунок експертизи освітніх програм і формування замовлення на підвищення кваліфікації.

Слід зазначити суттєвий внесок щодо підвищення інформаційної компетентності вчителів у післядипломній освіті, як у Росії й Україні, так і по всьому світу, освітньої програми Intel «Навчання для майбутнього» («*Teach to the Future*»), що розпочалася у 2000 році.

Курси програми побудовані на модульній основі й проводяться у тренінговій формі. Водночас використовується модель «рівний рівному» (*a peer-to-peer model*), тобто процес навчання, що базується на тренінговій методиці передаванням своїм колегам знань, умінь і навичок того вчителя, який вже отримав певні знання, уміння і навички на спеціальному форумі лідерів, що присвоює звання тренера курсу [19].

Аналіз і узагальнення світового досвіду підвищення кваліфікації вчителів, зокрема підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності, дозволяє виокремити такі спільні принципи, яких притримуються під час побудови моделей післядипломного навчання вчителів:

- особистісно-орієнтована стратегія в організації процесу навчання;
- пріоритет диференційного підходу;
- опора на активність, ініціативність і розвиток мотивації самого вчителя – учасника процесу навчання;
- важливість узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду;
- включення педагога в науково-дослідну діяльність;
- неперервність підвищення кваліфікації;
- використання досвіду вчителів-новаторів.

Так, виділимо загальні положення щодо створення моделі для формування інформаційної компетентності вчителя в післядипломній освіті вчителів:

- центральна позиція відводиться тому, хто навчається, а саме, учителю-предметнику, який бажає проходити певний курс. Водночас враховуються зайнятість учасника курсу, його педагогічні інтереси, мотивація опанування певними технологіями;
- взаємодія тренера курсу і вчителя-учасника курсу відбувається на консультаційній основі, тобто тренер ділиться своїм досвідом, який придбав на спеціальному курсі, з учителем-учасником, та надає необхідні консультації за певними темами курсу;

- орієнтація на розвиток не нижче середнього рівня кожного з критеріїв інформаційної компетентності, а саме: мотиваційний; когнітивний; діяльнісний; рефлексивний; адаптивний [14];
- узагальнення творчого досвіду учасників навчання й обмін даним досвідом;
- навчання має бути безперервним, крім тих курсів, що пропонують учителям для підвищення кваліфікації, повинні організовуватися семінари, конференції, майстер-класи щодо підтримки безперервної освіти;
- забезпечення різних форм навчання, зокрема дистанційних. У випадку дистанційної форми навчання необхідно враховувати специфіку такого викладання курсу [8].

Можна запропонувати таку модель безперервного навчання щодо формування інформаційної компетентності вчителя-словесника (схема 1):

Схема 1. Модель безперервного навчання щодо формування інформаційної компетентності вчителів-словесників

Модель включає до себе курсову підготовку і міжкурсову підтримку. У курсову підготовку входять підготовка вчителів-тренерів для традиційного проведення курсу, тобто аудиторні лекції, семінари тощо; підготовка вчителів-

тьюторів, а саме [8], учителів, що будуть проводити дистанційні курси з формування інформаційної компетентності вчителів-словесників; проведення процесу навчання з учителями, які мають мотивацію до навчання в даному курсі і співпрацю з різними навчальними і науковими закладами. Курсова підготовка зорієнтована на формування визначеного достатнього рівня критеріїв інформаційної компетентності: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного та адаптивного.

Міжкурсова підтримка означає постійне оновлення знань, умінь і навичок учителів-словесників відповідно до розвитку інформаційного суспільства.

Слід зазначити, що дана модель базується на вже аналізованій нами мережевій системі й на принципах андрагогіки.

Висновки. Як показав аналіз спеціальної літератури, у світі створені і продовжують створюватися різні моделі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, завданням яких є підвищення якості підготовки вчителів, формування в них потреби в безперервній освіті, оволодіння педагогами, необхідними компетентностями, зокрема інформаційною, і, як результат, досягнення високої якості освітньої діяльності.

Водночас ми виділяємо такі шляхи вирішення питання підтримки підвищення кваліфікації щодо інформаційної компетентності вчителів:

1. Стандарти інформаційної компетентності вчителів мають регулярно оновлюватися відповідно до досягнень в інформаційному суспільстві.
2. Має проводитися моніторинг інформаційної компетентності вчителів.
3. Повинні коригуватися курси, що забезпечують підвищення інформаційної компетентності вчителів відповідно до стандартів інформаційної грамотності [25], що набувають популярності по всьому світу.

Список використаних джерел

1. Акмеологія – наука XXI століття: розвиток професіоналізму / наук. редагув. : В. І. Перевозчиков // Матеріали Другої Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – 496 с.

2. *Акулова О. В.* Повышение квалификации учителей в Центрах модерации в Германии // Сб. ст. «Зарубежный опыт повышения квалификации учителей» / О. В. Акулова. – СПб., 2005. – С. 36–42.

3. *Биков В. Ю.* Основні принципи відкритої освіти / В. Ю. Биков // Педагогічні і психологічні науки в Україні : зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. – Том 2. Дидактика, методика, інформаційні технології. – К. : Педагогічна думка, 2007. – С. 67–81.

4. *Бугрова Н. С.* Сетевое взаимодействие в системе повышения квалификации педагогических кадров : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бугрова Наталия Сергеевна. – Омск, 2009. – 188 с.

5. *Гаргай В. Б.* Развитие системы повышения квалификации учителей в Великобритании: (конец XIX – конец XX вв.) : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Гаргай Виктор Богданович. – Новосибирск, 2006. – 446 с.

6. *Жезлова С. А.* Модерация как инновационная форма повышения квалификации учителя : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Жезлова Светлана Александровна. – Кострома, 2000. – 166 с.

7. Концепція Національної програми інформатизації // Офіційний вісник України. – 1998. – № 10. – С. 376.

8. *Кухаренко В. М.* Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посіб., 2-е вид., доп. / Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. / за ред. В. М. Кухаренка. – Харків : НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2001. – С. 24–28.

9. *Лопатина Н. В.* Информационные специалисты: социология управления / Н. В. Лопатина. – М. : Академ. проект, 2006. – 208 с.

10. Материалы междунар. науч.-практ. конф. «Подготовка научных кадров высшей квалификации в условиях инновационного развития общества» / под ред. И. В. Войтова. — Минск : ГУ «БелИСА», 2009. — 288 с.

11. Національна доктрина розвитку освіти // Державний вісник України. Збірник актів Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів. – №9. – 2000. Ужгород. – С. 8-13.

12. *Овчаров А. В.* Андрогогическая модель повышения квалификации учителей в области компьютерных технологий // Вестник ТГПУ. – 2006. – Вып. 6 (57). Серия: ЕСТЕСТВЕННЫЕ И ТОЧНЫЕ НАУКИ. – С. 140–145.

13. *Пуховська Л. П.* Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності : монографія / Л. П. Пуховська. – К. : Вища школа, 1997. – 180 с.

14. *Сороко Н. В.* Проблема формування та розвитку інформаційної компетентності вчителя-словесника у світовому педагогічному досвіді та в Україні // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. ред.: В. Ю. Биков. – 2009. – № 4(12). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em12/emg.html>. – Заголовок з екрана.

15. *Шевелева С. С.* К становлению синергетической модели образования / С. С. Шевелева // *Общественные науки и современность*. – 1997. – № 1. – С. 132.

16. A checklist to determine which information competency activities are included in Your courses./Palomar College Library [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.palomar.edu/library/InfoComp/checklist.htm>. – Заголовок з екрана.

17. European Commission. Education and training./ Leonardo da Vinci programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc82_en.htm. – Заголовок з екрана.

18. *Garet, M., Porter, A., Desimone, L. Birman, B., & Yoon, K.* (2001). What makes professional development effective? Analysis of a national sample of teachers. *American Education Research Journal*, 38(4), pp. 915-945

19. *Guizzardi R. S. S., Aroyo L., Wagner G.* Agent-oriented Knowledge Management in Learning Environments: A Peer-to-Peer Helpdesk Case Study. In [8], pp. 57–72.

20. *Guskey, T.* (2000) *Evaluating Professional Development*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press. – 328 p

21. *Hawley, W., & Valli, L.* (1999). The essentials of effective professional development: A new consensus. In L. Darling-Hammond & G. Sykes (Eds.), *Teaching as*

the learning profession: Handbook of policy and practice (pp. 127–150). San Francisco: Jossey-Bass.

22. Knowles, M. S., Holton, E. E., Swanson, R. A. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 6th edition. London, New York: ELSEVIER Butterworth Heinemann, 2005. – 378 p.

23. Training-the-Trainers in Information Literacy: UNESCO continues its series of workshops [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=27682&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. – Заголовок з экрана.

24. UNESCO. Education [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all-international-coordination/education-and-the-mdgs/>. – Заголовок з экрана.

25. University Library. California State University, Stanislaus. Teacher Education Information Competence Grant [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://library.csustan.edu/wjacobs/Class_pages/Infocomp.htm. – Заголовок з экрана.

**МОДЕЛИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЯ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В
ПОСЛЕДИПЛОМНОМ ОБРАЗОВАНИИ
(ЗАРУБЕЖНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ)**

Сороко Наталья Владимировна, младший научный сотрудник Информационно-аналитического отдела педагогических инноваций Института информационных технологий и средств обучения Академии педагогических наук Украины, г. Киев

Аннотация

В статье анализируется зарубежный и отечественный опыт развития информационной компетентности учителей общеобразовательных учебных заведений в последипломном образовании. Описаны основные проекты, главной целью которых является повышение информационной компетентности учителей. Выделены основные мировые тенденции решения проблемы моделирования

системы развития информационно-коммуникационной компетентности учителя общеобразовательного учебного заведения в последипломном образовании. Предложена и объяснена модель непрерывного обучения по формированию информационно-коммуникационной компетентности учителей. Выделены некоторые пути решения вопроса поддержки повышения квалификации по информационной компетентности учителей.

Ключевые слова: информационно-коммуникационная компетентность, информационный специалист, повышение квалификации учителей, модель непрерывного образования, последипломное образование.

**MODELING SYSTEMS OF INFORMATION AND COMMUNICATION
COMPETENCE TEACHERS OF SECONDARY SCHOOL IN POSTGRADUATE
EDUCATION (FOREIGN AND UKRAINIAN EXPERIENCE)**

Natalia V. Soroko, junior researcher of Information-analytical department of pedagogical innovations, Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAPS of Ukraine, Kyiv

Resume

In the article it is analyzed the foreign and Ukrainian experience in the development of information and communication competence of secondary school teachers in postgraduate education. The main global trends to solving the problem simulation system development of information and communication competence teacher educational institution in postgraduate education are identified. A model of lifelong learning to build information and communication competence of teachers is proposed and explained. Some ways to solution the problem concerning the support for advanced training in information and communication competence of teachers are dedicated.

Keywords: information and communication competence, information specialist, teacher training, lifelong learning model, postgraduate education.

Матеріал надійшов до редакції 07.06.2011 р.